

Nye vurderinger av

Selvsagt: Vi blir aldri ferdig med 9. april og med 1940. Alt det som hendte sitter i ryggraden på oss – og vel så meget av det som ikke hendte murrer forvilet og forbitret i hjernen.

Vi er antakelig ikke helt alene om problemene. Selv om både briter og franskmenn har såpass mange århundreder av krigens seire og nederlag bak seg at skarve to måneders krigføring i Norge kunne gli i bakgrunnen som «detaljer», så har særlig britene, men også franske samtidshistorikere i den senere tid gått løs på forløpet av hendelsene 1940 på en så dramatisk måte at det uten tvil må vekke gjenlyd i Norge. Om det ikke nettopp har vært spart på ordene i våre hjemlige kommentarer (både om oss selv og om andre), så virker nok det aller meste av vår kritikk som en mild bris i forhold til den nådeløse fordømmelse som foretas i Maurice Harveys «Scandinavian Misadventure. The Campaign in Norway 1940» og i Francois Kersaudys «Norway 1940» og hans «Strateges et Norvegè 1940». Her skal gjøres et forsøk på en kortfattet redegjørelse for særlig de to førstnevnte bøker, hvorav Kersaudys «Norway 1940» både er den mest oversiktlige og uten tvil den mest nådeløse.

Det siste ordet er nøkternt nok, men kan tross alt brukes med god samvittighet, ettersom forfatteren – som er fransk – nærmest henretter også vår egen norske ledelse og ikke nøyer seg med å spikre sin egen franske eller den britiske regjering opp på veggen til spott og spe for all verden. Det kan virke noe uvanlig å referere forlagets omslagstekst og godta den, men la oss allikevel gjøre det, selv om det vel går et støkk gjennom norske lesere når de finner dette:

Ingen del av den britiske krigføring i den 2. verdenskrig er vel mer skammelig enn den som

her blir fortalt på en briljant og også ofte dramatisk måte. Det mot og den fasthet som ble vist av både soldater og sjøfolk og deres sjefer står i en slående motsetning til den feighet som, sammen med ren og skjær inkompetanse hos en vaklende regjering, satte dem i håpløse situasjoner.

De franske regjeringer under Daladier og Reynaud var så visst ikke bedre, noe forfatteren gjør helt klart. På begge sider av Kanalen var de nasjonale ledere – med Churchill som unntak – opptatt med et partipolitisk spill i en tid av ytterste fare. Altfor snart skulle Frankrike måtte betale en høy pris for denne holdning, og hvor nær Storbritannia kom det samme, viser denne boka karest mulig. Den viser også til hvilken avgrunn av vanære vårt eget land (Storbritannia) sank ned til m.h.t. å bedra vår norske allierte.

Men det var også helter i denne bedrovelige historie.

Det gis ikke noe finere eksempel på nasjonalt lederskap i vårt århundre enn det som Haakon VII, Norges konge, viste. Hans kløkskap, hans forutseenhet, hans verdighet og mot gjør skam på den nedverdiggende unytte hos de såkalte stormakter. Det var Norges konge som samlet sin nasjon i en tid da dens politiske ledere hadde mislykkes fullstendig.

Det er vanskelig å si om dette – kampen om Norge – skal benevnes som en tragedie eller en farse. En (nesten) 70-årig kommanderende general som leter seg fram til sitt eget hovedkvarter ved å hoppe på en trikk, et kystbatteri (Oscarsborg) som – ubrukt gjennom århundredet – ved et lykkens blinkskudd senker en tysk krysser med alle topp-gestapofolk om bord, mens mobiliseringsordrer blir sendt ut pr. post samtidig som tyskerne tar strupetak på nasjonen, alt dette ville synes helt utrolig i en operette av Offenbach – men det er sant alt sammen og dokumenteres fullt ut av en som på en mester-

lig måte har ransaket arkivene i alle de land som var med.»

En norsk leser må kanskje trekke pusten dypt etter å ha lest dette, som en anmelder/ikke på ethvert punkt ville godta fullstendig. Men «vaskeseddelen» må iallfall godtas som et eksempel på forfatteren Kersaudys hensynsløse vilje til ærlighet.

Det gjelder ikke minst forspillet til 9. april og krigen i Norge, men også i høy grad det som var tenkt å være «etterspillet» til en lett formell invasjon i Norge, nemlig besettelsen av de svenske malmfelt. Verken franskmannen Kersaudy eller briterne Harvey legger det minste skjul på at det var den svenske malm via Narvik og Luleå til Hitler og de kruppske rustningsbedrifter som var motivet til planene så vel om «hjelp til Finland» (etter 30. november) som til aksjonen mot Skandinavia. Begge nevner Finland som «påskudd» for aller planer om å minelegge leden langs norskekysten og besette Narvik, for så – som en konsekvens – også å foreta en okkupasjon av Trondheim, Bergen og Stavanger, fordi man både på fransk og britisk regjeringsside regnet med at en tysk motaksjon nødvendigvis ville finne sted.

Var en slik motaksjon virkelig fryktet?

Etter begge forfatters og historikeres mening: Nei. Motaksjonen var til og med håpet på. Den ville gi britene, de allierte «frie hender» (Churchill, iflg. Kersaudy). Eller, som det ble sagt fra en høyere og velplassert embetsmann i Foreign Office: «I wish I could believe this story. German intervention in Scandinavia is just what we want». Ordene (siter s. 33) kom bl.a. etter vedkommendes gjennomlesning av en del av de talrike advarsler som bl.a. kom fra den britiske minister i Stockholm og den britiske minister i København sammen med tilsvarende budskap

ALDRI FERDIG: 9. april 1940: Tyskerne masjerer inn i Norge – er

fra disse militærattacheer. Ministeren i København ga nettopp i dagene foran 9. april praktisk talt klar og fullstendig (?) beskjed om hva som skulle komme: En tysk divisjon skulle så ubemerket som mulig sendes av gårde på i alt 10 skip (det var de ti tyske jagere bestemt for Narvik) samtidig som Jylland skulle besettes mens Sverige «ikke ville bli berørt».

Man kan kanskje ha brukbar grunn til å si det samme om den britiske ledelse, enten man med det skal forstå regjeringen, den øverste militære ledelse eller de respektive tjenestegreners etterrettingsorganer: de følte seg ikke særlig berørt! Det gjorde de heller ikke den 8. april da meldingene kom (både til de offisielle instanser og til pressen, som syntes å ha fulgt noe bedre med enn myndighetene) om senkningen av det tyske transportfartøy «Rio de Janeiro», som var blitt torpedert av den polske ubåt «Orgell» utenfor Lillesand.

Selv ikke det førte til «full alarm» i Storbritannia. Etter et

halvt års dividering mellom alle mulige politiske og militære instanser var man i gang med å iverksette noen av sine egne pla-

KONGEBJERKA: Bildet som synges av Kong Håkon og Kronprins Olav i

NYBERGSUND: Kong Haakon og Kronprins Olav tar dekning i skogen under et tysk flyangrep ved Nybergsund.

hendelsene i 1940

skriver sannheten, som det var grunn til å håpe forsvant i det øvrige politiske og militære kaos, som ikke minst Kersaudy konsentrerer seg om.

Ordet «konsentrere» kan det imidlertid være farlig å bruke: Politisk eller militærpolitisk var det fra september 1939 til april-mai 1940 minst 8-10 instanser som diskuterte hva som skulle gjøres av hvem, hvor og når: Regjeringen, krigskabinetet, hær, flåte- og flyministeriene, «the combined chiefs of staff» og tjenestegrensjefene hver for seg med etterretningsavdelinger som ikke underrettet hverandre ... for så å fortsette virvaret med en «Norges-sjef» (general Massy) som satt i London og aldri satte sine bein i Norge, og som forsøkte å kommandere en hær (Mackesy) i Harstad som ikke ville angripe Narvik og helst ikke samarbeide med admiral Corkand Orrery som ville angripe, mens ledelsen(e) i London (og Paris) ga høyest motstridende ordre eller anbefalinger til diverse sjef og ellers vekslet mellom å ville erobre Trondheim, Bergen, Stavanger, Oslo-området eller (helst) Gällivarre i Sverige, samt bombe Luleå. Ut fra et slikt kaos kunne det stort sett bare oppstå et nytt, hvilket alt på dagen 9. april ble symbolisert ved at Chamberlain i Parlamentet forvekslet Narvik med Larvik, mens et fransk regjeringssamtale fortvilet lette på et kart etter en ny by ved navn Narvik – det kunne jo ikke være den malmbyen i Nord-Norge tyskerne hadde tatt?

Men det var altså der. Og når de allierte ikke tok byen tilbake før 28. mai, skyldtes det bl.a. muligens at 148. brigade (?) ble omdirigert fra Namsos til Andalsnes, mens brigadens luftvern og kjøretøyer gikk til andre steder med andre skip. De franske alpejegerne savnet sine mulesler for transport, hvilket ikke gjorde så meget

ettersom de skulle gå på ski som var ubrukelige pga. manglende bindinger. Kart var man imidlertid godt utstyrt med: Namsos-styrken fikk Narvik-kartene og omvendt. Praktisk – for tyskerne...

Dette er et bittert eddik-konsentrat av i alt ca. 600 sider, bitre nok også de, men også isprengt lyspunkt som for alltid vil gløde i britisk krigshistorie. Det største og første var kaptein Warburton-Lees berømte angrep mot de tyske jagere i Narvik 10. mai, som brakte ham både døden og Victoria-korset.

Undertegnede anmelder et svært så uenig i redegjørelsen (ufullstendige og skjeve) for «Altmark»-saken, men lar det ligge. Hva som bør nevnes som en historisk feil er at ingen av de to forfattere tar med «Jan Wellem» som Stalin ga husly i Murmansk-området inntil det passet å la det gå til Narvik 6.-8. april for å forsyne Hitler-jagerne med olje. Utetelsen er merkelig.

Men et lyspunkt for enhver nordmann som måtte komme til å lese de to bøker, er særlig Kersaudys hyllest til general Ruge, som den klare, faste og til enhver tid 100 prosent lojale sjef og mann han var – så vel overfor sitt land og sine soldater, overfor en forvirret og vaklende regjering og senere overfor vanskelige allierte som fra London fikk ordre om ikke å si sannheten til de norske, verken ved Namsos eller Narvik.

Enda et lyspunkt skal nevnes, det største av dem alle: At britene etter at Norge med Stavanger, Bergen, Trondheim, Namsos og Narvik (med 99-prosentsseieren?) og etter Dunkerque og Frankrike og alt annet, likevel kjempet – ikke til døden, men til seieren. Fenomenalt. Og det sier et Norge dypt og alvorlig takk for.

hendelse vi aldri vil bli ferdig med.

ner og ønsket ingen avsporing.

I Norge har man svært så lite grunn til å hovre i den anledning. I den utstrekning man evnet å

motta og sortere de forskjellige meldinger, forsto man – dvs. politikerne – knapt nok et kvekk av hva det betydde før det var for sent.

Så vel Kersaudy som Harvey gir «brukbare» redegjørelser for utviklingen av og tilstanden i Norges militære «styrke», et ord som vel må brukes med en viss forsiktighet. En del av deres opplysninger er riktige, en del er gale eller tilfeldige – hvilket ikke spiller særlig stor rolle. Verre er det at det gis nokså korrekt beskjed om den norske regjeringens manglende kunnskap om og vilje til mobilisering med eventuell krig som konsekvens, eventyrtellingen går her like til nattetimene 9. april, da noen i regjeringen tror de har mobilisert og andre tror at 2 bataljoner (hvis det ikke kostet for meget?) skal avverge et tysk angrep som alt gikk for seg fra Narvik til Kristiansand og Oslo. Det er ytterst beklagelig at forfatterne her

nbolisere viljen til motstand: ran Kongebjerka i Molde.

NORGRO har satt ned prisen på kalksalpeter

- Markedets beste N-gjødsel til delt gjødsling i alle kulturer
- Rask virkning også under tørre forhold
- Positiv kalkeffekt

-15% på mai-pris

Kontakt oss for bestilling.

NORGRO

NORGRO A.S., avd. Sjurseya. Tlf. 02-67 11 85